

ANALÝZA AKTUÁLNYCH TRENDOV VÝDAVKOV NA OBRANU V EURÓPSKEJ ÚNII POD VPLYVOM KONFLIKTU NA UKRAJINE

ANALYSIS OF CURRENT DEFENCE EXPENDITURE TRENDS IN THE EUROPEAN UNION UNDER THE INFLUENCE OF THE CONFLICT IN UKRAINE

Petra HARANTOVÁ

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 08.03.2024

Schválený: 14.06.2024

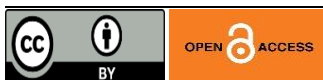
Vydaný: 30.06.2024

ABSTRACT

The security situation in Europe changed dramatically after the military invasion of Ukraine by the Russian Federation on February 24, 2022. The unexpected return of the conflict to the European continent requires the adoption of measures in several areas, including an increase in defence funding. Sufficient defence abilities and capabilities are key for the member states of the European Union to be able to face current security challenges and threats. The European Union is asked to become a stronger and more reliable guarantor of security, which can also be achieved through the growth of defence spending and its effective use to procure the required capabilities, and capacities. Therefore, the aim of the article is to analyse the current development of defence spending in the European Union, for which we use relevant scientific methods of analysis, synthesis, and comparison.

KEYWORDS

conflict, defence, defence expenditures, European Union, security

© 2024 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Súčasný vývoj ľudskej civilizácie je vysoko dynamický a turbulentný (Ivančík, 2022, s. 7), ovplyvnený politickými, ekonomickými, sociálnymi, klimatickými, technologickými a ďalšími zmenami, občianskymi a medzinárodnými konfliktami, nepokojmi, nestabilitou, neistotou, rastom asymetrických bezpečnostných hrozieb a klesajúcou predvídateľnosťou ďalšieho vývoja (Ivančík – Nečas, 2019; Jurčák a kol., 2020; Majchút, 2021; Kazanský, 2022; Belan, 2022). Vo viacerých regiónoch našej planéty došlo v predošlom období k prehĺbeniu

existujúcich problémov a k zhoršeniu politickej, ekonomickej, sociálnej a tiež bezpečnostnej situácie.

Uvedeným problémom sa nevyhla ani Európska únia (ďalej len „EÚ“). Okrem problémov spojených s terorizmom, nelegálnou masovou migráciou, zložitou situáciou na Ukrajine po ruskej anexii Krymu a vzniku separatistických republík na východe Ukrajiny, musela v uplynulých rokoch čeliť kybernetickým útokom, šíreniu hybridných hrozieb, zahraničnému zasahovaniu vrátane manipulácie s informáciami a masívnym dezinformačným kampaniam vedeným voči EÚ ako nadnárodnej organizácii i jednotlivým členským štátom (Jurčák a kol., 2016; Novotná, 2022; Ivančík, 2023; Jurčák a kol., 2023). K prudkému zhoršeniu bezpečnostného prostredia a bezpečnostnej situácie z pohľadu EÚ došlo k najmä po vypuknutí konfliktu na Ukrajine.

Vzniknutá situácia si vyžaduje, aby EÚ i jej členské štáty zvýšili úroveň svojej bezpečnosti, odolnosti, obranyschopnosti, akcieschopnosti a posilnili svoje vojenské i civilné spôsobilosti a kapacity. EÚ by sa mala stať garantom svojej bezpečnosti, schopná brániť svoje záujmy, chrániť svojich občanov a prispievať k medzinárodnému mieru a bezpečnosti (Jurčák – Ivančík, 2023). EÚ a jej členské štáty by však mali v čase, keď sa v dôsledku ruskej agresie voči Ukrajine vrátila do Európy vojna, nielen udržiavať súčasné spôsobilosti, ale hlavne budovať nové, nedostatkové obranné spôsobilosti, aby boli schopné adekvátne reagovať na prípadnú agresiu, nové hrozby a bezpečnostné výzvy. To však nepôjde bez vyšších investícií do sektoru obrany, najmä v podobe vyšších výdavkov na obranu.

Z uvedeného dôvodu je hlavným cieľom článku analýza aktuálneho vývoja v oblasti výdavkov na obranu v EÚ. S použitím základných vedeckých metód v podobe analýzy, syntézy a komparácie, a určenému cieľu primeraných druhov analýzy – kvalitatívnej, trendovej a komparatívnej, sa v článku zaoberáme aktuálnou výškou výdavkov na obranu vyčlenených jednotlivými členskými štátmi EÚ zo svojich štátnych rozpočtov, trendom výdavkov na obranu v predchádzajúcich rokoch v rámci EÚ ako nadnárodnej organizácie, výškou investičných výdavkov do obrany, porovnaním výšky celkových vládnych výdavkov a výdavkov na obranu a tiež komparáciou výšky týchto výdavkov v EÚ, Spojených štátoch amerických (ďalej len „USA“), Rusku a Číne. Za účelom naplnenia stanoveného cieľa článku využívame v texte citované domáce i zahraničné teoretické vedecké zdroje (publikácie, články a príspevky) a databázy medzinárodných organizácií.

1 ANALÝZA AKTUÁLNEHO VÝVOJA BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA A BEZPEČNOSTNEJ SITUÁCIE

Bezpečnostné prostredie Európy sa v dôsledku pôsobenia viacúrovňových hrozieb stalo v posledných rokoch nestabilnejšie a roztrieštenejšie. Nestabilita, nepokoje a konflikty, ktorými je EÚ obklopená, predstavujú živnú pôdu pre mnohoraké hrozby pre európsku bezpečnosť – od terorizmu, násilného extrémizmu a organizovanej trestnej činnosti cez

inštrumentalizáciu neregulárnej masovej migrácie, šírenie zbraní a postupné oslabovanie štruktúry kontroly zbraní až po kybernetické útoky a hybridné hrozby. Túto dynamiku môžu vyostriť finančná nestabilita a sociálne a hospodárske rozdiely a krízy (Majchút, 2018; Kazanský, 2018; Belan – Uchaľ, 2018; Ivančík – Nečas, 2019; Hofreiter – Zvaková, 2019; Jurčák – Ivančík, 2023).

Pre EÚ je charakteristické uplatňovanie účinného multilaterizmu a snaha o otvorený medzinárodný poriadok, založený na pravidlách. Dnes je táto vízia predmetom spochybňovania, a to prostredníctvom deštrukcie univerzálnych hodnôt a nevyváženého profitovania z globálnych problémov zo strany tých, ktorí presadzujú suverenitu, čo predstavuje návrat k mocenskej politike. Čoraz viac aktérov sa snaží rozšíriť svoj politický priestor a spochybniť súčasný bezpečnostný poriadok (Rada EÚ, 2022a).

Rusko agresívnou vojnou na Ukrajine porušuje medzinárodné právo a oslabuje európsku bezpečnosť a stabilitu, čím sa snaží o vytvorenie tzv. sféry vplyvu. Týmto činom dokazuje, že je pripravené použiť najvyššiu úroveň vojenskej sily, v kombinácii s hybridnými taktikami, kybernetickými útokmi, hospodárskym a energetickým nátlakom a agresívnou rétorikou v jadrovej oblasti. Tento vývoj predstavuje dlhodobú priamu hrozbu pre európsku spoločnosť (Rada EÚ, 2022a).

Vojenská invázia Ruskej federácie na Ukrajinu spôsobila najväčšiu migračnú vlnu v Európe od konca druhej svetovej vojny. Migrácia ukrajinských občanov vo veľkom ovplyvnila činnosti vlád európskych krajín. Mier v Európe bol narušený a z tohto dôvodu, všetci spojenci v NATO, označili Rusko za najzávažnejšiu a priamu hrozbu pre mier, bezpečnosť a stabilitu v euroatlantickej oblasti. Fínsko a Švédsko prehodnotili svoju doterajšiu bezpečnostno-obrannú politiku, čoho výsledkom bola žiadosť o členstvo v Severoatlantickej aliancii (ďalej len „NATO“) (NATO, 2022). V reakcii na ruskú agresiu prijala EÚ sériu sankčných opatrení proti Rusku s cieľom obmedziť zdroje na pokračovanie vojenského ťaženia na Ukrajine (Rada EÚ, 2023).

V dôsledku uvedeného vojnového konfliktu v európskom priestore a nárastu šírenia bezpečnostných a hybridných hrozieb sa do popredia dostala bezpečnostná a obranná politika EÚ (Jurčák – Ivančík, 2023).

2 BEZPEČNOSTNÁ A OBRANNÁ POLITIKA EÚ

Bezpečnostná a obranná politika Európskej únie, konkrétne Spoločná bezpečnostná a obranná politika (ďalej len SBOP“), predstavuje z dôvodu rastu rôznych hrozieb a rýchlo prebiehajúcich zmien v celosvetovom i regionálnom prostredí, jednu z najdôležitejších politík EÚ (Jurčák – Ivančík, 2023). Je nedeliteľnou súčasťou Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (ďalej len „SZBP“) EÚ, ktorá sa zameriava najmä na zachovanie mieru a posilňovanie medzinárodnej bezpečnosti, rozvoj demokracie, právneho štátu a zachovávanie ľudských práv

a slobôd vo svete. Jej cieľom je riešiť konflikty a podporovať medzinárodnú spoluprácu a dodržiavanie medzinárodných pravidiel. Právny základ SZBP predstavuje Zmluva o EÚ.

EÚ sa snaží s využitím SZBP a SBOP hrať významnú rolu v zabezpečovaní stability v Európe, presadzuje európske hodnoty a záujmy a prispieva k bezpečnosti a mieru na celom svete. Vojenské a civilné operácie a misie EÚ vedené v rámci medzinárodného krízového manažmentu na troch kontinentoch sú dôkazom toho, že EÚ je pripravená angažovať sa a prevziať časť zodpovednosti za globálnu bezpečnosť a mier (Majchút – Vaššová, 2020; Ivančík – Jurčák, 2023; EÚ, 2023).

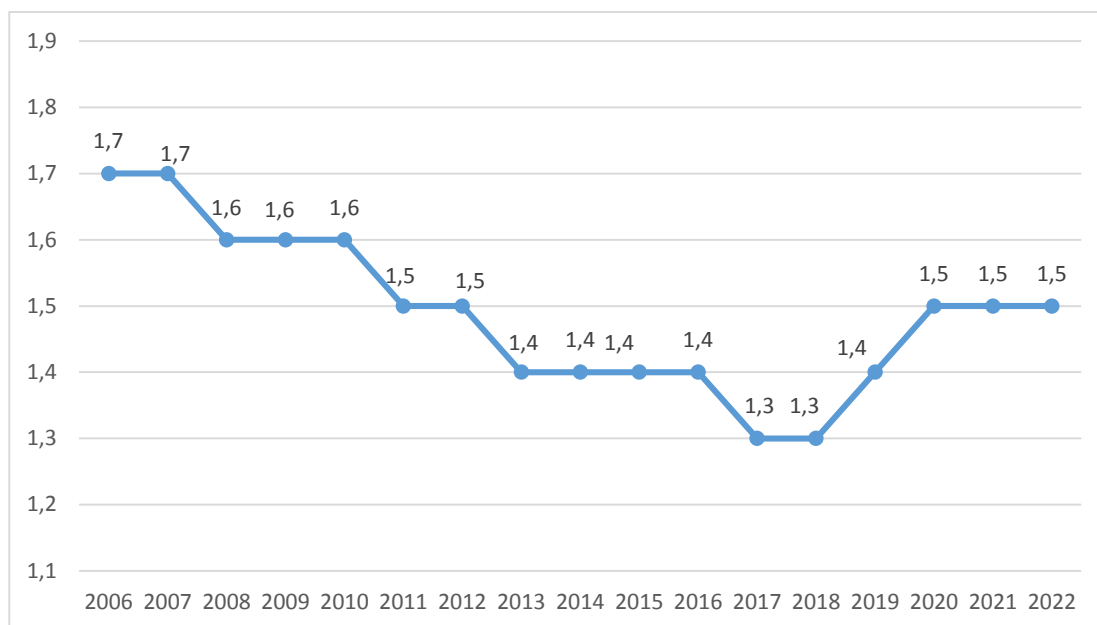
V záujme zaručovania svojej bezpečnosti EÚ monitoruje a vyhodnocuje vonkajšie bezpečnostné hrozby, politiky a aktivity tretích krajín, ako aj ďalších aktérov medzinárodných vzťahov, ktorí ohrozujú jej bezpečnostné záujmy (Jurčák – Ivančík, 2023).

Z uvedeného dôvodu je potrebné, aby EÚ zlepšila svoju schopnosť prijímať rýchle a účinné rozhodnutia, najmä v oblasti bezpečnosti a obrany, aby vystupovala jednotne a konala ako skutočne globálny aktér, zohrávala pozitívnu úlohu vo svete a pri reakcii na všetky krízy dosiahla zmeny (Rada EÚ, 2022b). Európsky parlament na svojom zasadnutí prijal 18. januára 2023 uznesenie, v ktorom vyzýva na konkrétne kroky a realizáciu koncepcie strategickej autonómie EÚ a Strategického kompasu. V uznesení predložil odporúčania ktoré sú zamerané na posilnenie inštitucionálnych a rozhodovacích mechanizmov EÚ v oblasti zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politiky, pričom pripomenul úlohu posilneného multilateralizmu, ktorého jadrom je vzťah EÚ a Organizácie Spojených národov (ďalej len „OSN“), zameraného na podporu ľudskej bezpečnosti, udržateľného rozvoja a predchádzanie konfliktom a ich mierové riešenie (EP, 2023).

3 ANALÝZA AKTUÁLNYCH TRENDOV VÝVOJA VÝDAVKOV NA OBRANU V EÚ

EÚ dokáže splniť uvedené uznesenia Rady EÚ a odporúčania Európskeho parlamentu a stať sa skutočným obranným spoločenstvom a zároveň plnohodnotným a rešpektovaným svetovým aktérom na poli bezpečnosti a obrany len v tom prípade, ak bude disponovať primeranými obrannými spôsobilosťami a kapacitami, zodpovedajúcimi rastu nových bezpečnostných hrozieb a zmenám v globálnom i regionálnom bezpečnostnom prostredí (Ivančík – Jurčák, 2023).

Potrebné obranné spôsobilosti a kapacity EÚ je možné budovať len s vyčlenením dostatočného množstva finančných prostriedkov na obranu v rámci rozpočtov v členských štátoch Únie.

Graf 1: Prehľad výšky výdavkov na obranu v členských krajinách EÚ v rokoch 2006 - 2022
(v % k HDP)

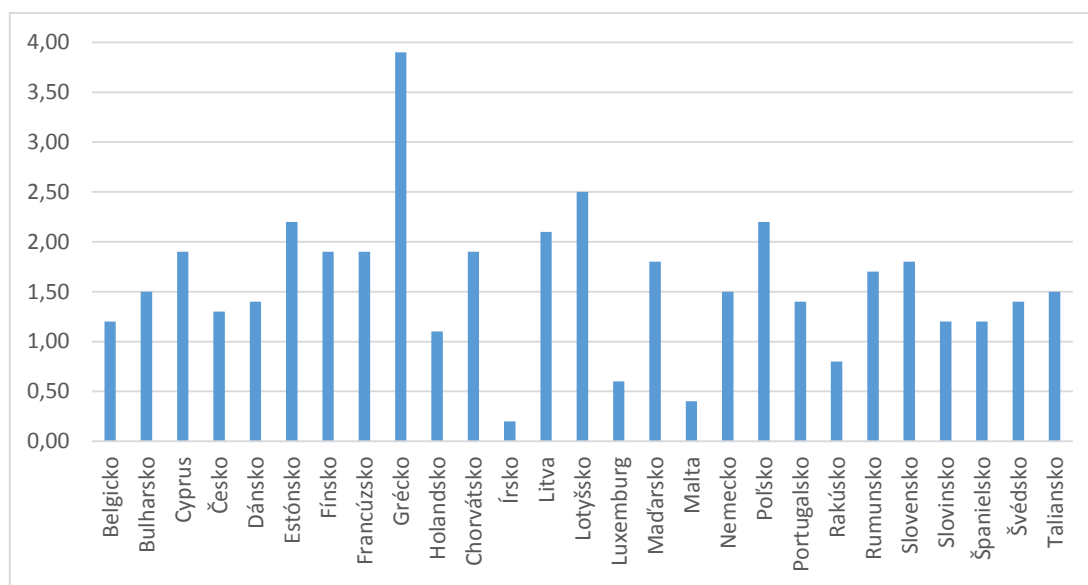
Zdroj: EDA, 2023

Výška výdavkov na obranu vyčleňovaných v jednotlivých členských krajinách EÚ však nebola v predchádzajúcich rokoch dostatočná a nezodpovedala skutočným potrebám v oblasti zaistovania obrany. Po skončení studenej vojny sa totiž zdalo, že európsky kontinent je imúnny voči vojenskej agresii, čo viedlo k znižovaniu výdavkov na obranu, redukcii vojenských jednotiek a početných stavov ozbrojených síl vo väčšine európskych krajín. Prípadné vojenské konflikty na území Európy sa mali riešiť prostredníctvom operácií v rámci medzinárodného krízového manažmentu a operácií na budovanie mieru (Majchút – Vaššová, 2020; Ivančík – Jurčák, 2023).

K značnému zníženiu výdavkov na obranu v členských štátoch EÚ došlo najmä v rokoch nasledujúcich po globálnej hospodárskej a finančnej kríze, ktorej čelil celý svet, kedy boli prijímané vládami jednotlivých krajín rôzne úsporné opatrenia za účelom zmiernenia jej následkov. Výdavky na obranu boli v tom období jednou z prvých obetí šetrenia. Tieto škrtky v obranných rozpočtoch krajín EÚ však priniesli viacero negatív, ktoré sa prejavili v úrovni zaistovania bezpečnosti a obrany (Ivančík, 2012).

Ako vidieť na grafe 1, výdavky na obranu z hľadiska ich podielu na hrubom domácom produkte (ďalej len „HDP“) v členských štátoch EÚ pod tlakom následkov globálnej hospodárskej a finančnej krízy od roku 2007 až do 2018 postupne klesali. Po roku 2018 však aj pod tlakom zhoršovania bezpečnostného prostredia a bezpečnostnej situácie vo svete i v Európe a celkovom zhoršovaní vzťahov v medzinárodnom prostredí opäť dochádza k ich rastu. Pod vplyvom vojny Ruska proti Ukrajine bude trend narastajúcich výdavkov určite pokračovať aj v ďalších rokoch.

Najnovšia správa Európskej obrannej agentúry (ďalej len „EDA“), ktorá každoročne predstavuje správu o výdavkoch na obranu v EÚ, hovorí, že výdavky na obranu v členských štátoch EÚ dosiahli v roku 2022 úroveň 240 miliárd eur, čo je v priemere 1,5 % HDP (graf 1). Z hľadiska percentuálneho pomeru k HDP je táto úroveň podobná ako v predošliých dvoch rokoch. Aby členské štáty dosiahli hranicu 2 % HDP, museli by vynaložiť na obranu o 76 miliárd eur viac (EDA, 2023).

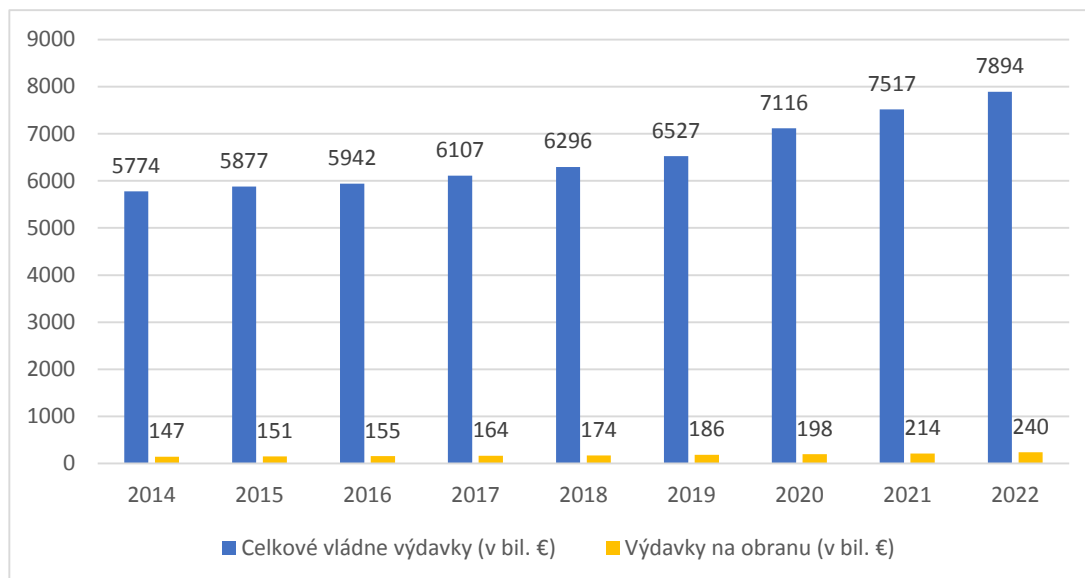
Graf 2: Výška výdavkov na obranu v členských štátoch EÚ v roku 2022
(v % k HDP)

Zdroj: EDA, 2023

Ako upozorňuje EDA, dáta, ktoré sú v správe prezentované, ešte plne neodrážajú reakciu členských štátov na ruskú agresiu voči Ukrajine. Väčšina bezprecedentného podielu vojny na náraste výdavkov na obranu v EÚ sa odrazila až v rozpočtoch na rok 2023, tie ale EDA zhodnotí až v správe, ktorú zverejní koncom roku 2024. Pozitívny trend zvyšujúcich sa výdavkov na obranu môžeme sledovať ostatných osem rokov. Celkovo šesť členských krajín zvýšilo svoje výdavky na obranu o 10 % a viac, oproti roku 2021. Medzi tieto krajiny patria Švédsko, Litva, Belgicko, Luxembursko, Španielsko a Grécko. Zníženie výdavkov na obranu môžeme sledovať v siedmych členských krajinách EÚ, ide o krajiny ako Fínsko, Holandsko, Portugalsko, Česko, Rakúsko, Maďarsko a Rumunsko. Zvyšných štrnásť členských krajín zvýšilo svoje výdavky na obranu v roku 2022 do 10 % oproti roku 2021 (EDA, 2023).

Niektoré členské štáty, čo sa týka výdavkov na obranu, dosiahli v roku 2022 hranicu 2 % HDP. Medzi tieto krajiny patria Grécko, Lotyšsko, Litva, Estónsko a Poľsko. Z hľadiska tohto ukazovateľa môžeme konštatovať, že krajiny ako Írsko, Malta či Luxembursko, vynakladajú najmenší obnos finančných prostriedkov na obranu v pomere k ich HDP. Suma vynaložených finančných prostriedkov členských štátov EÚ zahŕňa finančné prostriedky na obstaranie zbraní, techniky, infraštruktúru, personálne výdavky a iné prevádzkové náklady, ako aj

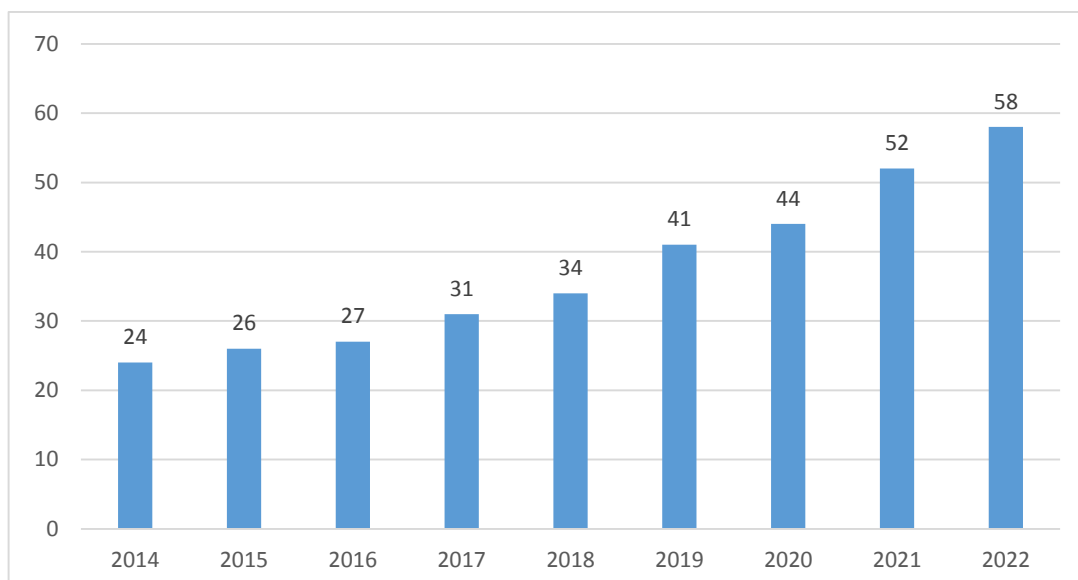
výdavky na výskum a vývoj. Od roku 2014, po anexii Krymu, výdavky na obranu rapídne vzrástli v krajinách ako Poľsko a Nemecko. Napriek tomu, Nemecko stále výrazne zaostáva v dosiahnutí cieľa výdavkov vo výške 2 % z HDP.

Graf 3: Porovnanie vývoja celkových vládnych výdavkov a výšky výdavkov na obranu v členských krajinách EÚ v rokoch 2014 – 2022 (v mld. EUR)

Zdroj: Eurostat, 2023

Po poklese v rokoch nasledujúcich po spomínanej globálnej hospodárskej a finančnej kríze, ktorá prepukla v Spojených štátoch amerických (ďalej len „USA“) v roku 2007 a v roku 2008 sa preniesla z USA do ostatných krajín sveta (Ivančík, 2012), môžeme od roku 2014 sledovať rast výdavkov členských krajín EÚ na obranu z hľadiska ich nominálnej hodnoty. Ich rast približne kopíroval rast celkových vládnych výdavkov v krajinách EÚ (graf 3). Toto zvýšenie je príležitosť a zároveň aj výzva. Na jednej strane, viac finančných prostriedkov poskytuje priestor na spoluprácu pri získavaní alebo rozvoji nových spôsobilostí, na druhej strane je potrebné mať na pamäti, že dôležité rozhodnutia by mali byť uskutočňované neizolovane a so zvážením ich strednodobého a dlhodobého vplyvu na bezpečnostné prostredie. Niektoré členské štáty EÚ uprednostňujú obstarávanie vybavenia mimo EÚ, pred investovaním do výskumu a vývoja, čo dokazuje fakt, že v roku 2022, vynaložili 84,6 miliárd eur na obstaranie nového vybavenia, čo predstavovalo takmer 84 % z výdavkov na obranné investície a zvyšných 16 % bolo vynaložených na výskum a vývoj (EDA, 2023).

Graf 4: Vývoj investícií do rozvoja obrany v EÚ v rokoch 2014-2022 (v mld. EUR)

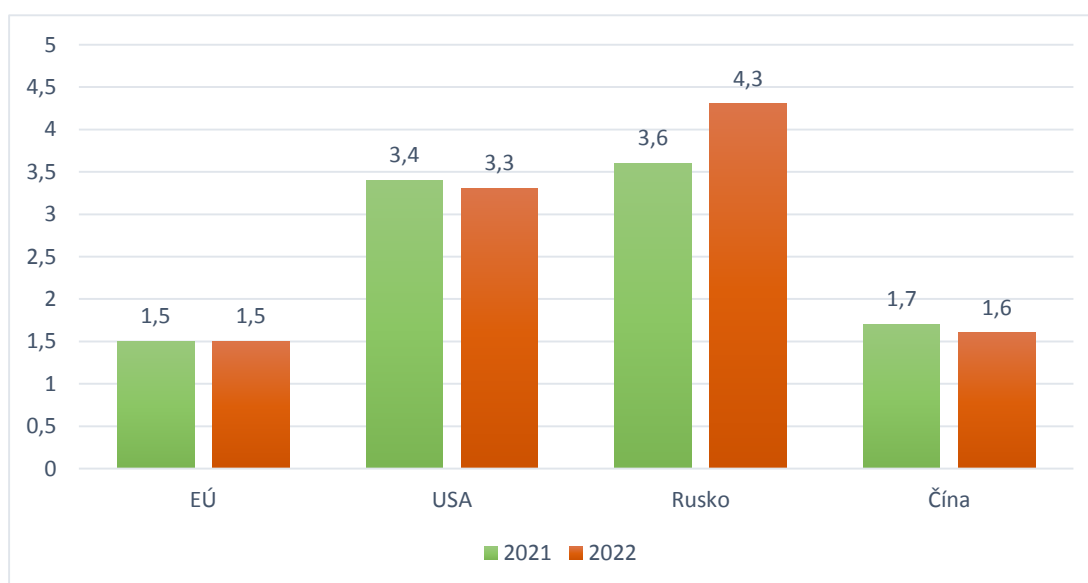
Zdroj: EDA, 2023

Investície do rozvoja obrany, t. j. do rozvoja, modernizácie, vývoja a výskumu nových moderných spôsobilostí a technológií sa v členských štátoch EÚ od roku 2014 do roku 2022 značne zvýšili, pričom výdavky na investície v roku 2022 sa oproti roku 2014 viac ako zdvojnásobili. Toto zvýšenie je spôsobené najmä zhoršenou bezpečnostnou situáciou na východnom krídle EÚ. Ruská vojna proti Ukrajine, ktorá má korene v nelegálnej anexii Krymu, uskutočnenej v roku 2014, vedie k tomu, že investície do nových vojenských technológií sa rýchlo zvyšujú, najmä s ohľadom na veľké množstvo vojenskej pomoci poskytovanej členskými štátmi EÚ Ukrajine. Na rozvoj vynaložených 52 miliárd eur v roku 2021 predstavuje 24,2 % celkových výdavkov členských štátov EÚ na obranu, ktoré dosiahli 214 miliárd eur. V rámci týchto výdavkov štáty EÚ uprednostňovali obstarávanie vojenského vybavenia, čo odráža nestabilnú geopolitickú situáciu v Európe (EDA, 2023).

V roku 2022 vyčlenili členské štáty EÚ rekordných 58 miliárd, teda takmer celú jednu štvrtinu z celkových obranných výdavkov na obranné investície, týkajúce sa obstarávania obranného vybavenia, ale aj modernizácie a výskumu a vývoja, na ktorý vynaložili členské štáty EÚ celkom 3,5 mld. eur. Toto navýšenie sledujeme už štvrtý rok po sebe, čo podľa EDA dokazuje záväzok členských štátov splniť a prekročiť dohodnutú kolektívnu referenčnú hodnotu. Krajiny sa spoločne zaviazali využívať minimálne pätinu z obranného rozpočtu na obranné investície. Experti však upozorňujú, že viac ako 70 % európskych objednávok na vojenské vybavenie a prostriedky sa realizuje mimo Európy, čo pri pokračujúcom trende môže v budúcnosti obmedziť európsku spoluprácu. Josep Borrell, šéf európskej diplomacie aj EDA, preto vyzval členské štáty na vyššie investície do spoločných obranných projektov (Yar, 2023).

Z hľadiska porovnania výšky výdavkov na obranu v EÚ s výdavkami na obranu vyčlenenými veľkými svetovými mocnosťami možno konštatovať nasledovné:

Zvýšenie výdavkov na obranu môžeme sledovať najmä v Rusku, kde medzi rokmi 2021 a 2022 vzrástli z 3,6 % HDP na 4,3 % HDP, čím prekonallo v tomto ukazovateli ostatné mocnosti. Uvedené zvýšenie výdavkov na obranu je jedným z priamych dôsledkov napadnutia Ukrajiny, pričom vzhľadom na prebiehajúci konflikt môžeme očakávať, že ruské výdavky na obranu budú aj v nasledujúcich rokoch rásť. V prípade EÚ zostala výška výdavkov na obranu v pomere k HDP nezmenená, t. j. na úrovni 1,5 %. V USA a v Číne došlo k poklesu o 0,1 % (graf 5). V absolútnych číslach, najviac na obranu v roku 2022 minuli USA, ktorých obranný rozpočet dosiahol 794 miliárd eur. Za nimi nasledovala Čína s 273 miliardami eur a po nej EÚ s 204 miliardami eur. Výdavky Ruska na obranu dosiahli výšku 92 miliárd eur.

Graf 5: Porovnanie výšky výdavkov na obranu v EÚ, USA, Rusku a Číne v rokoch 2021 a 2022 (v % k HDP)

Zdroj: EDA, 2023

ZÁVER

Bezpečnostná situácia v Európe sa po 24. februári 2022, keď Ruská federácia rozpútala vojnu voči Ukrajine, dramaticky zmenila. EÚ sa však rozhodne postavila proti režimu, ktorý porušuje medzinárodné právo a predstavuje bezprostredné riziko pre jej občanov. V poslednom desaťročí síce EÚ dosiahla určitý pokrok, ale aby naďalej zvyšovala úroveň svojej bezpečnosti a obrany, odolnosti, akcieschopnosti a aby mohla reagovať na bezpečnostné hrozby a výzvy, musí disponovať dostatočnými obrannými kapacitami, spôsobilosťami a schopnosťami. Aby nimi disponovala musí nevyhnutne pokračovať v nasadenom trende zvyšovania výdavkov na obranu a v ich hospodárnom, efektívnom, účinnom a účelnom využívaní. Prostredníctvom zvýšených výdavkov na obranu sa musí snažiť odstrániť negatívne dôsledky z predchádzajúcich rokov. Návratom vojny do Európy sa totiž odhalili medzery a nedostatky nielen vo vojenských spôsobilostiach a kapacitách, ale aj vo vojenských zásobách, v nízkej priemyselnej výrobnnej kapacite a obmedzenej miere spoločného obstarávania a spolupráce.

Vojna Ruska proti Ukrajine jasne ukázala, že štáty EÚ musia viac investovať do svojich obranných spôsobilostí, kapacít a rozvoja technológií, vrátane výroby munície v rozsahu zodpovedajúcemu potrebám moderných ozbrojených síl. Silný, udržateľný, technologicky pokročilý a konkurencieschopný sektor obrany má totiž zásadný význam pre bezpečnosť a obranu EÚ. Európsky trh s obranným vybavením si nutne vyžaduje zvýšenie výrobných kapacít, konsolidáciu priemyselných kapacít, obmedzenie duplicity a rozdrobenosti a taktiež prispôsobenie priemyselnej základne trhu, najmä čo sa týka jej dodávateľských reťazcov a kvalifikovanej pracovnej sily. EÚ sa jednoznačne musí stať silnejším a dôveryhodnejším garantom vlastnej bezpečnosti, a to nielen v spolupráci s jej partnermi, ale v prípade potreby aj sama. Kontinuálny rast výdavkov na obranu v nasledujúcich rokoch je jedným z nástrojov, prostredníctvom ktorého môže tento cieľ postupne dosiahnuť.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BELAN, L. – UCHAL, M. 2018. Narušenie bezpečnosti. In *Zborník vedeckých a odborných prác z 9. medzinárodnej vedeckej konferencie Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2018, pp. 29-38. ISBN 978-80-8040-568-7.
- BELAN, L. 2022. *Základy projektového riadenia v Ozbrojených silách*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2022. 218 s. ISBN 978-80-8040-621-9. <https://doi.org/10.52651/zpros.b.2022.9788080406219>
- EDA. 2023. Defence Data 2022. Key findings and analysis. In *Európska obranná agentúra, 2023*. [online] [cit. 2024-01-04] Dostupné na internete: <https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/2022-eda_defencedata_web.pdf>.
- EP. 2023. Uznesenie Európskeho parlamentu z 18. januára 2023 o vykonávaní spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky – výročná správa za rok 2022. In *Európsky parlament, 2022*. [online] [cit. 2024-01-03] Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0009_SK.html>.
- EÚ. 2023. Missions and Operations. Working for a stable world and a safer Europe. In *The Diplomatic Service of the European Union, 2023*. [online] [cit. 2024-01-03] Dostupné na internete: <https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en>.
- HOFREITER, L. – ZVAKOVÁ, Z. 2019. *Teória bezpečnosti*. Krakow : European Association for Security, 2019. 258 s. ISBN 978-83-61645-35-1.
- IVANČÍK, R. – JURČÁK, V. 2023. O výzvach Európskej únie z pohľadu vojenských operácií a misií vedených v rámci Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. In *Vojenské reflexie, 2023, roč. 18, č. 1, s. 8-24*. ISSN 1336-9202. <https://doi.org/10.52651/vr.a.2023.1.08-24>
- IVANČÍK, R. – NEČAS, P. 2019. *Terorizmus: Globálna bezpečnostná hrozba*. Ostrava: Key Publishing, 2019. 163 s. ISBN 978-978-80-7418-319-5.
- IVANČÍK, R. 2012. Analýza aktuálnych trendov vo výdavkoch na obranu v krajinách EÚ pod vplyvom globálnej hospodárskej a finančnej krízy. In *Vojenské reflexie, 2012, roč. 7, č. 2, s. 7-21*. ISSN 1336-9202.

- IVANČÍK, R. 2022. *Bezpečnosť. Teoreticko-metodologické východiská*. Plzeň : Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2022. 240 s. ISBN 978-80-7380-873-0.
- IVANČÍK, R. 2023. Prinesie ruská agresia na Ukrajinu transformáciu bezpečnostnej a obrannej politiky Európskej únie? In *Almanach – aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, 2023, roč. 18, č. 1, s. 5-16. ISSN 1339-3502. <https://doi.org/10.52651/vr.a.2023.1.08-24>
- JURČÁK, V. – ANDRASSY, V. – STOLÁRIKOVÁ, K. 2023. Kybernetické operácie ako súčasť kybernetických hrozieb. In *Zborník príspevkov zo 14. medzinárodnej vedeckej konferencie Národná a medzinárodná bezpečnosť 2023*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2023, s. 142-150. ISBN 978-80-8040-651-6. <https://doi.org/10.52651/nmb.c.2023.9788080406516.142-150>
- JURČÁK, V. – IVANČÍK, R. 2023. *Bezpečnostná a obranná politika Európskej únie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2023. 290 s. ISBN 978-80-8040-652-3. <https://doi.org/10.52651/bopeu.b.2023.9788080406615>
- JURČÁK, V. – JURČÁK, J. – SASARÁK, J. 2016. Hybridné hrozby – výzva pre Európsku úniu. In *Medzinárodné vzťahy – aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2016, s. 542-550. ISBN 978-80-225-4365-1.
- JURČÁK, V. a kol. 2020. *Teoretické prístupy ku skúmaniu bezpečnosti*. Ostrava : Key Publishing, 2021, 133 s. ISBN 978-80-7418-358-4.
- KAZANSKÝ, R. 2018. Nové prístupy k výskumu transformácie bezpečnostného sektora. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálnych študií, 133 p. ISBN 978-80-7556-040-7.
- KAZANSKÝ, R. 2022. The Definition Frame of the Conflict of the Crisis Management in the International Relations. In *Trends and Future Directions in Security and Emergency Management*. Cham : Springer Nature Switzerland AG, 2022, s. 105-131. ISBN 978-3-030-88907-4.
- MAJCHÚT, I. – VAŠŠOVÁ, T. 2020. Príčiny rozpadu Juhoslávie. In *Krízový manažment*, 2020, roč. 19, č. 2, s. 37-45. ISSN 1336-0019. <https://doi.org/10.52651/vr.a.2021.1.6-22>
- MAJCHÚT, I. 2018. Súčasný bezpečnostný aspekt. In *Zborník vedeckých a odborných prác z 9. medzinárodnej vedeckej konferencie Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, s. 233-241. ISBN 978-80-8040-568-7.
- MAJCHÚT, I. 2021. Alternatívne spôsoby formovania bezpečnosti človeka. In *Vojenské reflexie*, 2021, roč. 16, s. 6-22. ISSN 1336-9202.
- NATO. 2022. Finland and Sweden submit applications to join NATO. In *Severoatlantická aliancia*, 2022. [online] [cit. 2024-01-02] Dostupné na internete: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_195468.htm>.
- NOVOTNÁ, I. 2022. O niektorých aspektoch zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie. In *Vojenské reflexie*, 2022, roč. 17, č. 2, s. 48-55. ISSN 1336-9202. <https://doi.org/10.52651/vr.a.2022.2.48-55>
- Rada EÚ. 2022a. Strategický kompas pre silnejšiu bezpečnosť a obranu EÚ v nasledujúcom desaťročí. In *Rada Európskej únie*, 2022. [online] [cit. 2024-01-02] Dostupné na internete:

<<https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>>.

Rada EÚ. 2022b. Konferencia o budúcnosti Európy. In *Rada Európskej únie*, 2023. [online] [cit. 2024-01-03] Dostupné na internete: <<https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/conference-on-the-future-of-europe/>>.

Rada EÚ. 2023. Sankcie EÚ voči Rusku: podrobné informácie. In *Rada Európskej únie*, 2023. [online] [cit. 2024-01-02] Dostupné na internete: <<https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>>.

YAR, L. 2023. Spoločné nákupy obrannej techniky a materiálu majú posilniť priemysel EÚ a doplniť zásoby. In *Euractive*, 2023. [online] [cit. 2024-01-05] Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/obrana-a-zahranicie/news/spolocne-nakupy-obrannej-techniky-a-materialu-maju-posilnit-priemysel-eu-a-doplnit-zasoby/>>.

Ing. Petra HARANTOVÁ

Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika

Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš

tel.: 0960 322 408

e-mail: petra.harantova@mil.sk